

NE'MA AQÛB

Pêşgotin

Ne'ma Aqûb tê bêjî mîna berevokê ye, ya ku bona wan endemêd civîna^f Xwedê ye, k'îjan ku t'emamiya dinyayêda belabûyî ne (1:1). Li gora şe'dêd sedsalîyêd pêşinda xudanê vê ne'mê Aqûbê^f birê Îsa Mesîh e (Metta 13:55; Marqos 6:3) û serwêrekî civîna Orşelîmêda^f bû (K'arêd Şandîya 12:17; 15:13; 21:18; Korint'î I, 15:7; Galatî 1:19; 2:9). Ew bi xeberêd qewat û meselêd bedew r'ê dide ber bawermenda, wekî bikarîbin bi serwaxtî^f nava e'mirekî r'astda bijîn. Ew ser çend pîrsa disekine, awa gotî ser dewletîyê û feqîrîyê, cêr'ibandinê^f, jîyîna pîroz^f, firqîkirinê, bawerîyê^f û kirinêd wê, usa jî derheqa zêdezimanîyê, serwaxtîyê, ser'-de'wa, k'ubarîyê û milûktîyê, xeybê û lomek'arîyê^f, sebirê û dua.

Vê ne'mêda ew giranîyê dide ser vê yekê, wekî jîyîna mesîhîyêda^f gerekê hin bawerî hebe, hin jî kir. Dil dide, wekî nava cefa û tengasîyada^f sebir kin, qewata duakirinêda bawer bin û bi r'uh'anî alî hev bikin.

Serecema fikira ne'mê

Pêşgotin (1:1)

Bawerî û serwaxtî (1:2-8)

Feqîrî û dewletî (1:9-11)

K'etin-r'abûn (1:12-18)

Bibihên û biqedînin (1:19-27)

Bona firqîkirinê (2:1-13)

Bawerî û kirin (2:14-26)

Bawermend û zimanê wî (3:1-18)

Bawermend û dinya (4:1-5:6)

Şîretêd cûr'e-cûr'e (5:7-20)

Silavkirin

1 ¹Ji Aqûbê^f xulamê Xwedê û Xudan^f Îsa Mesîh:

Silav li we her donzdeh e'şîrêd dinyayêda* belabûyî be.

Bawerî^f û serwaxtî^f

²Xûşk-birayêd min, şabûneke mezin h'esab kin, gava hûn bik'e-vine nava cûr'e-cûr'e cêr'ibandina.

³Fe'mdarî ye, ku cêr'ibandina bawerîya^f we sebirê pêşda tîne. ⁴Û sebir jî, bira bi dûmika dirêj be, wekî hûn k'amil û gihîştî bin, t'u kêmasîke we t'unebe. ⁵Heger serwaxtîya^f yekî ji we t'êra wî nake, bira hîvî ji Xwedê bike û wê ji wîr'a bê dayîne. Ew bi mer'danî dide h'emûya û t'u kesî bêqedir nake. ⁶Lê t'enê bira bi bawerîyê^f bixwaze û dudilî nebe, çimkî yê dudilî mîna pêlêd be'rê ye ku ji bayê bilind dibin û datînin. ⁷Merivê^f usa bira nefikire, ku wê tiştêkî ji Xudan bistîne. ⁸Ew merivê ku ser du niga dikule, h'e-mû gavêd xweda ne ser ya xwe ye.

Feqîr û dewletî

⁹Birayê belengaz bira ser bilindbûna xwe bifir'e, ¹⁰lê yê dewletî

ser nimizbûna xwe, çimkî ewê mîna gulêd gîhê h'işk be her'e*.

¹¹Çawa te'v bi germayîya xweva dertê gîhê h'işk dike, gul jê diwarin û bedewetîya dîndara wê jî unda dibe, usa jî yê dewletî wê îşê xweda biç'ilmise her'e.

K'etin-r'abûn

¹²Xwezî li wî merivî, ku cêr'ibandinada teyax dike, çimkî gava bi cêr'ibandinê r'ûspî derê, ewê t'acêf jîyînê bistîne, k'ijan ku Xwedê wanr'a soz daye, yêd ku Wî h'iz dikin. ¹³Bira t'u kes, yê ku nava cêr'ibandinêda ye, nebêje: «Xwedê min bi xirabîyê dicêr'ibîne», çimkî Xwedê xirabîyada nayê cêr'ibandinê û ne jî yekî dicêr'ibîne. ¹⁴Lê her kes dibe maşoqê dilhavijîyêd xwe, dixape û tê cêr'ibandinê. ¹⁵Hingê dilhavijî kelê xwe distîne, gune^f jê difirike û gune jî ku mezin dibe, mirin jê dibe.

¹⁶Nexapin xûşk-birayêd mine delal! ¹⁷Her dayîna qenc û her p'êşk'êşa^f k'amil ji jor e, ji Bav^f, ji E'firandarê r'onaya tê xwarê, Yê ku ne Xwexa tê guhastinê, ne jî sî ber Wî dadiger'e. ¹⁸Ewî li gora

* ^{1:1} Bi gotineke din: «Donzdeh e'şîrêd Îsraêlê^f».

* ^{1:10} Îşaya 40:6-7.

qirara Xwe em bi xebera r'astîyê ji Xwe dinê xistin, wekî em bibine awazekî berêd^f deremeta pêşîne e'firînêd Wî.

Bibihên û biqedînin

¹⁹Zanibin*, xûşk-birayêd mine delal, bira her meriv bihîstinêda serxwe be, lê xeberdan û hêrs-k'etinêda giran be, ²⁰çimkî hêrsa mêriv heqîya Xwedê nayne sêrî^f*. ²¹Lema h'emû mir'dar'îyê û her xirabîyê ji xwe dûr xin, bi milûk-tîyê wê xebera nava weda çandî qebûl kin, ya ku dikare r'uh'ê we xilaz^f ke.

²²Xeberê biqedînin, ne ku t'e-nê bibihên û usa xwe bixapînin. ²³Heger yek xeberê t'enê dibihê û naqedîne, ew mîna wî merivî ye, yê ku neynikêda r'eng-r'ûyê xwe dinihêr'e. ²⁴Xwe dibîne, derbaz dibe diçe û zû bîr dike, ku ew yekî çawa bû. ²⁵Lê ewê ku ç'e'-vê xwe ji qanûna k'amile ku aza dike nabir'e û nava wêda dimîne, dibihê bîr nake, lê diqedîne, ew wan kirinêd xweda xwezilî ye.

²⁶Heger yek xwe xwedênas h'e-sab dike û zimanê xwe nikare, ew

xwexa xwe dixapîne, xwedênasîya wî p'ûç' e. ²⁷Li ber Bav Xwedêyê me xwedênasîya r'ast û bêqusûr ev e: Te'li-tengîyada dest bavêjine sêwîya^f û jinebîya û h'evza xwe jî ji lek'êd dinê bike.

Firqîyê nekine nava meriva

2 ¹Xûşk-birayêd min! Hûn ku bawermendêd Xudanê me Îsa Mesîhê xweyîr'ûmet in, firqîyê nekine nava meriva. ²Mesele, gava yekî gustîla zêr' t'ilîyêda û k'incêd r'ewş wergirtî bê civîna^f we, usa jî yekî belengaz bi k'incêd p'izinîva bê ³û hûn dîna xwe bidine yê xweyê k'incêd r'ewş û bêjinê: «K'erem ke vê jorê r'ûnê», lê yê belengazr'a bêjin: «Ser p'îya bisekine» yan jî «vê jêrê r'ûnê», ⁴gelo hûn nava xweda firqîyê danaynin û nabine h'akimêd fikirêd xirab?

⁵Bibihên xûşk-birayêd mine delal! Ne Xwedê belengazêd vê dinê bijartin, wekî bi bawerîyê dewletî bin û warêd wê P'adşatîyê bin, k'îjan ku Xwedê wanr'a soz daye, yêd ku Wî h'iz dikin? ⁶Lê hûn belengaza bêhurmet dikin!

* ^{1:19} Nav hinek destnivîsarada dewsa «zanibin» xebera «awa» heye.

* ^{1:20} Aha jî tê fe'mkirinê: «Çimkî hêrsa mêriv nahêle ku meriv li ber Xwedê r'ast bijî».

Çima ew yêd dewletî nînin, ku zorê li we dikin û we k'aşî ber dîwanê dikin? ⁷ Çima ew nînin, yêd ku wî navê qenc bêhurmet dikin, k'îjan ser we ye?

⁸ Heger hûn qanûna P'adşatîyê biqedînin, li gora nivîsara ku dibêje: «Hevalê xwe weke xwe h'iz bike»*, hûn qenc dikin. ⁹ Lê heger hûn firqîyê dikin, guna dikin û hindava Qanûnêda dibine yekî gunek'ar^f. ¹⁰ Ewê ku t'emamîya Qanûnê xwey dike, lê tişteki jê ber'dide, ew dibê deyndarê t'emamîya Qanûnê. ¹¹ Çimkî Ewê ku got: «Zinîyê neke»* usa jî got: «Nekuje»**. Awa heger zinîyê nekî, lê bikujî, dîsa Qanûnê dit'er'ibînî. ¹² Xeberdan û kirinêd xweda usa bin, çawa yêd dîwana wanê bi wê qanûnê bibe, ya ku azayîyê dide. ¹³ Çimkî bê r'e'm wê dîwana bê-r'e'ma bibe, lê r'e'm li ber dîwanê r'ûspî dike*.

Bawerî û kirin

¹⁴ Çi feyde xûşk-birayêd min, heger yek bêje ku bawerîya wî

heye, lê kirêd wî t'unebin? Gelo eva bawerîya dikare wî xilaz ke? ¹⁵ Mesele, heger birak yan xûşkek sit'ar lê t'unebe yan h'ewcê nanê r'oje be, ¹⁶ jî we yek wan'r'a bêje: «Bi xêr û silamet her'in, germ û t'êr bin», lê tiştêd ku ew h'ewce bin nede wan, çi feyde? ¹⁷ Usa jî bawerî, heger kirêd wê t'unebin, bi t'enê mirî ye.

¹⁸ Lê yekê bêje: «Bawerîya te heye, kirêd min hene». Lê ezê bêjim: K'a bawerîya xwe bê kirina nîşanî min ke, ezê jî bawerîyê bi kirinêd xweva nîşanî te kim. ¹⁹ Tu bawer dikî, ku Xwedê yek e. Qenc e! cin^f jî bawer dikin û dibizdin. ²⁰ Lê tu dixwazî ev yek bê îzbatkirinê, merivê bêh'iş, wekî bawerî bêyî kira mirî ye? ²¹ Ne Birahîmê^f bavê me bi kira r'ast hate h'esabê, gava kur'ê xwe Îshaq^f danî ser gorîgehê^f, ku bike qurban^f?* ²² Tu dibînî ku bawerîyê t'evî kirêd wî ya xwe kir û bi wan kira bawerî k'amil bû? ²³ Û gotina nivîsarê hate sêrî, ku dibêje: «Biraîm Xwedê bawer kir

* 2:8 Qanûna K'ahîntîyê 19:18.

* 2:11 Derk'etin 20:14; Qanûna Ducarî 5:18.

** 2:11 Derk'etin 20:13; Qanûna Ducarî 5:17.

* 2:13 Bi yûnanî xeber bi xeber aha ye: «R'e'm ser dîwanê dik'eve».

* 2:21 Destpêbûn 22:1-14.

û ew jêr'a r'astî hate h'esabê»* û dostê Xwedê hate gotinê**. ²⁴Hûn dibînin ku meriv bi kira r'ast tê h'esabê, ne ku t'enê bi bawerîyê?

²⁵Ne usa jî R'exabaf ç'e'vderf bi kira r'ast hate h'esabê, gava ce'-sûs qebûl kirin û ew r'êke dinva ver'êkirin?*

²⁶Awa çawa qalib bê r'uh' mirî ye, usa jî bawerî bêyî kira mirî ye.

Ziman

3 ¹Bira gelek ji we, birayêd min nebine dersdar, çimkî hûn zanin dîwanê ser me dersdara hê giran be. ²Belê em h'emû jî gelekî şaşîya dikin. Heger yek xeberdanêda t'u şaşîyê nake, ew yekî k'amil e, ku dikare t'emamîya qalibê xwe zeft ke. ³Em gemê davêjine devê hespê, wekî ew bê zeftê, ku em serwêrtîyê t'emamîya hespê pêva bikin. ⁴Em bînin ser gemîyê jî. Ew çiqasî mezin in û ji ber bayê qayîm têne ajotinê, lê bi çerxeke gelekî biç'ûk têne serwêrtîkirinê, dilê gemîvanf k'îyalîda ku bixwaze. ⁵Usa jî ziman endemekî biç'ûk e, lê tiştêd ji xwe mestir dibêje. Dîna xwe bidine pirîske

agir, çî daristaneke mezin dikare bişewitîne! ⁶Ziman jî agirek e, dinyake zulmk'ar e nava endemêd meda. Ew t'emamîya qalibê me dih'er'imîne, agir dewra jîyîna mêriv dixe û ew xwexa ji alava agirê dojêf pêgirtî ye. ⁷Her cûr'e r'e'wir, teyrede, şûlikî û h'eywanêd be'rê têne zeftê û zeftî mêriv dibin, ⁸lê t'u qûl-bende zimên nikare. Ew zulmk'arekî bêar e, je'ra me'rava dagirtî ye. ⁹Em bi wî şikîrîyê didine Xudan û Bav, bi wî jî nifîr'a mêriv dikin, yêd ku dilqê Xwedêda hatine xuliqandinê. ¹⁰Hema ji wî devî jî dua û nifîr' dertên. Xûşk-birayêd min, ev yek ne cayîz e ku aha be. ¹¹Gelo ji ç'e'vkanîkê ava xweş û te'l dide der? ¹²Gelo dibe xûşk-birayêd min, wekî dara hêjîrê berê zeyt'û-nê bide, yan jî k'ola tirîyê hêjîrê? Ne jî ji şor'ayîyê ava xweş dertê?

Serwaxtîya dinyayê û serwaxtîya e'zmên

¹³Nava weda k'î serwaxt û aqil e? Bira ew bi p'ergalîya xweye qenc, kirêd xwe bi milûktîya serwaxtîyê bide k'îfşê. ¹⁴Lê heger dilê weda

* ^{2:23} Destpêbûn 15:6.

** ^{2:23} R'omayî 4:3; Galatî 3:6.

* ^{2:25} Yêşû 2:1-21; 6:22-25.

h'evsûdîya xirab û ç'e'vnebarî hene, k'ubar nebin û r'astîyê derew dernexin. ¹⁵ Eva «serwaxtîya» ne dayîna jorin e, lê ji dinê ye, ya merivayî ye û ji cina ye. ¹⁶ Çimkî li k'îderê h'evsûdî û ç'e'vnebarî hene, li wir bêt'erbetî û her kirinêd xirab jî hene. ¹⁷ Lê serwaxtîya jorin, berê pêşin paqij e, paşê e'dil e, milûk û berbihêr e, bi r'e'mê û berêd qencîyêva t'ijî ye, bê t'agêr^f û bê h'ilek'arî ye. ¹⁸ Û berê heqîyê ji alîyê yê ku bi e'dilayîyê diçîne tê çînînê*.

Yarê dinê, neyarê Xwedê

4 ¹ Ji k'u ne ew şer' û de'wê nava weda? Ne ji temêd we ne, ku nava dilê weda şer'ê xwe dikin? ² Ç'e'vê we li tiştaya ye, lê nak'êve destê we, dikujin û ç'e'vnebarîyê dikin, lê nikarin bigihîjine meremê xwe, hingê hûn hev'r'a dik'evine h'ucetê û şer' dikin*. Hûn dest naxin, çimkî hûn hîvî jî Xwedê nakin. ³ Û gava hîvî dikin, nastînin, çimkî ser nêta xirabîyê

hîvî dikin, wekî k'êfêd dilê xwe derbaz kin. ⁴ Bêe'silno! Hûn nizanin k'ê vê dinê h'iz dike, ew neyartîyê li Xwedê dike? Awa k'î dixwaze bibe yarê dinê, ew xwe dike neyarê Xwedê. ⁵ Yan t'exmîna we badîhewa^f nivîsar dibêje, ku Xwedê demana wî r'uh'ê ber meda ye?* ⁶ Lê belê ew hê k'eremê^f dide me. Lema nivîsar dibêje:

«Xwedê miqabilî k'ubar-babaxa ye,

lê k'eremê dide şkestîya*».

⁷ Awa ber Xwedê şkestî bin. Miqabilî mîrêcin^f bisekinin û ewê jî we bir'êve. ⁸ Xwe li Xwedê bigirin, Xwedê jî wê Xwe li we bigire. Destêd xwe bişon, gunek'arno, dilê xwe paqij kin, dudilîno. ⁹ Bine'lin, şîn û girî bin, bira k'enê we bibe şîn û eşqa we jî k'eder. ¹⁰ Li ber Xudan xwe bişkênin û Ewê we bilind ke.

Xeyba birê xwe neke

¹¹ Xeyba hevdu nekin xûşk-birano. K'î xeyba birê xwe dike, yan loma birê xwe dike, ew xeyba

* ^{3:18} Aha jî tê fe'mkirinê: «Û heqî ew ber e, ku yê e'dil t'oximê e'dilayîyê diçîne».

* ^{4:2} Aha jî tê fe'mkirinê: «Ç'e'vê we li tiştaya ye, lê nak'êve destê we û dibine mêrkuj. Hûn ç'e'vnebarîyê dikin, lê nikarin bigihîjine meremê xwe, hingê dik'evine h'ucetê û şer' dikin».

* ^{4:5} Aha jî tê fe'mkirinê: «Ku ew r'uh'ê ber bîna me ç'e'vnebarîyêda ye».

* ^{4:6} Gotinêd Silêman 3:34.

Qanûnê dîke û loma Qanûnê dîke. Lê heger tu loma Qanûnê dikî, îdî tu Qanûnê naqedînî, lê h'akimê wê yî. ¹²T'enê Qanûndarek û H'akimek heye, ku dikare hin xilaz ke û hin jî unda ke. Lê tu k'î yî ku loma hevalê xwe dikî?

H'evza xwe ji k'ubarîyê bikin

¹³Niha hûn guhdar bin, yêd ku dibêjin: «Îro yan sibê emê her'ine filan bajarî û li wê derê salekê bimînin, t'ucaretîyê^f bikin û qazinc kin». ¹⁴Hûn nizanin wê sibê çi bê serê we. E'mirê we çi ye? Hûn mîna mijê ne, hew dinihêr'î heye, hew dinihêr'î t'une.* ¹⁵Gerekê hûn aha bêjin: «Heger Xudan bixwaze, emê bijîn û filan yan bêvan tiştî bikin». ¹⁶Lê hûn bi k'ubar-babaxîya xwe difir'in. Her p'eydayîneke aha xirabî ye. ¹⁷Awa ewê ku zane qencîyê bike û nake, ew jêr'a gune ye.

Bona dewletîya

5 ¹Niha hûn bibihên, dewletîno! Bigirîn û şînê bikin bona wê belengazîya ku wê bê serê we. ²Hebûka^f we r'izî ye, k'incêd we

jî bûne xurê bizûzê.* ³Zêr' û zîvê we zeng girtin e û zenga wanê bibe şe'dê miqabilî we û mîna alava êgir goştê we h'ûfî xwe ke. We bona r'ojêd axirîyê xizne xwer'a t'op kir! ⁴We ew heqêd p'alêd ku e'rdê we didirûtin nedanê. Va ye ew heq dikine zarîn. Şikîyatê^f wan p'ala gihîştîye guhê Xudanê Zor*. ⁵We li ser dinê ç'e'vê xwe tiştekiîda nehiştîye, li gora dilê xwe xwarîye-vexwarîye, çawa k'ozîkirî^f, bona r'oja serjêkirinê. ⁶We ew merivêd r'ast lomek'ar^f kirin û kuştin, k'îjan ku miqabilî we r'anebûn.

Sebir û dua

⁷Awa xûşk-birano, sebir kin h'eta hatina Xudan. Dîna xwe bidinê, cotk'ar hîvîya berê e'rdêyî bi qîmet e, bona wê yekê sebir dîke h'eta barana pêşin û paşin lêde. ⁸Hûn jî sebir kin, gumana xwe unda nekin, çimkî hatina Xudan nêzîk e. ⁹Bîna xwe ji hevdu teng nekin xûşk-birano, ku dîwana we nebe. Va ye h'akim pişt dêrî sekinî ye. ¹⁰Xûşk-birano, alîyê te'lî-tengîya û sebirêda ç'e'v bidine wan

* ⁴14 Gotinêd Silêman 27:1.

* ⁵2-3 Metta 6:19.

* ⁵4 Qanûna Ducarî 24:14-15.

p'êxembera, yêd ku bi navê Xudan xeber dane. ¹¹ Belê em xwezîya xwe li yêd sebir dikin tînin. We bona sebira Îbo bihîstîye û we dît, Xudan axirîya wî çawa xêr kir, çimkî Xudan gelekî îsaf^f û r'e'm e!*

¹² Berî her tiştî xûşk-birayêd min, sond nexwin, ne bi e'zmên, ne bi e'rdê, ne jî sondeke mayîn. Bira «Belê»-ya we belê be, «Na»-ya we na be, wekî hûn dîwanê ser xweda neynin*.

¹³ Heger yek ji we te'li-tengîyêda ye, bira dua bike. Heger yek şa ye, bira eşqî Xwedê bistirê. ¹⁴ Heger yek ji we nexweş e, bira gazî berpirsîyarêd civînê ke, ser wîda bira dua bikin, bi navê Xudan bi r'ûn^f r'ûn kin*. ¹⁵ Û duayê bi bawerîyê

wê yê nexweş qenc ke û Xudan wê wî r'ake ser p'îya. Û heger gunek jî kiribe, wê wî bê baxşandîne. ¹⁶ Lema ber hev gunêd xwe bidine r'ûyê xwe û bona hev dua bikin, wekî hûn qenc bin. Duayê yê r'ast gelekî qewat e û h'ukum dike. ¹⁷ Êlyas^f xût merivekî mîna me bû, bi dil û can dua kir, ku baran nebare û sê sal û nîva ser e'rdê baran nebarî*. ¹⁸ Û paşê dîsa dua kir, ji e'zmên baran barî û e'rdê berê xwe da.

¹⁹ Gelfî xûşk-birayêd min! Heger yek ji we ji r'îya r'astîyê bik'eve û yekî din wî veger'îne, ²⁰ bira ew zanibe yê ku gunek'ar ji r'îya wîye xalifî^f vediger'îne, ew r'uh'ekî ji mirinê xilaz dike û gelek guna r'esît dike*.

* 5:11 Îbo 1:1-22; 2:10; 42:10-17; Zebûr 103:8.

* 5:12 Metta 5:34-37.

* 5:14 Marqos 6:13.

* 5:17 P'adşatî III, 17:1; 18:1; 18:41-45.

* 5:20 Petrûs I, 4:8.